

INSPIRATION TIL AT HÅNDTERE VIKARDÆKNING SOM FØLGE AF LÆRERFRAVÆR I FOLKESKOLEN

INDLEDNING

KL, Skolelederforeningen, Børne- og Kulturchefforeningen samt Skole og Forældre har indgået en alliance om at mindske vikarforbruget samt øge kvaliteten af undervisning, som vikardækkes i folkeskolen. Baggrunden for alliancen er undersøgelser fra Undervisningsministeriet, der sætter fokus på vikardækning.

Vikardækning i folkeskolen sker som følge af forskellige årsager til lærerfravær – lige fra sygdom, barsel, kompetenceudvikling, lejrskole, mødeafholdelse, ferieafholdelse til længevarende orlov.

Denne pjeces har særligt fokus på **det planlagte fravær** (f.eks. lejrskole, kompetenceudvikling, 6. ferieuge, barsel, seniordage) idet skoleledelsen i forhold til det planlagte fravær har en række muligheder for at håndtere fraværet, så fraværet får færrest mulige negative konsekvenser for eleverne. Pjecen indeholder råd og forslag, som også drejer sig om det ikke-planlagte fravær, som sker dag-til-dag pga. sygdom, barns første sygedag osv. Men det er ikke her pjecen har sit fokus – forhold som sygesamtaler mv. bliver dermed ikke behandlet her.

Formålet med pjecen er at give **inspiration til skoleledelser** med henblik på at håndtere vikardækningen så fornuftigt som muligt af hensyn til eleverne, herunder at få så god en kvalitet i vikardækningen som muligt. Pjecen er målrettet skoleledelsen, velvidende at skoleledelsen ikke skal stå alene med ansvaret. Forvaltningens opmærksomhed og understøttelse af videndeling, opkvalificering af vikarer, sikring af fælles og enkelte systemer f.eks. fælles kalendersystemer, undervisningsportaler mv. er væsentlige. Det samme er skolebestyrelsens opgave vedr. principper og arbejdet med forældrekommunikation.

PJECEN ER INDELT I FIRE TEMAER:

1. Styrk skolens kultur og kommunikation
2. Planlægning af kendt fravær
3. Procedurer og aftaler for at minimere behovet for vikardækning
4. Kvaliteten af vikardækket undervisning

I hvert tema angives råd og forslag til håndtering af vikardækning, ligesom der opstilles nogle refleksionsspørgsmål. Formålet er at give inspiration, så ledelsesteams kan finde deres måde at håndtere skolens vikardækning. Folkeskolerne i Danmark er forskellige, så nogle af pjecens råd og forslag vil være relevante og brugbare på én skole, mens andre forslag vil være relevante for en anden skole.

Vi håber, at pjecen vil inspirere skoleledelser, medvirke til dialog på skoler og i skolevæsenet samt vise veje til at kvalificere vikararbejdet i folkeskolen

1. STYRK SKOLENS KULTUR OG KOMMUNIKATION

En af hovedårsagerne til kritik af brugen af vikarer i folkeskolen er, at elever, forældre og kolleger ikke oplever at være forberedt på situationen. En vigtig anbefaling er derfor – især ved langvarig vikardækning - at have en fast praksis for, hvad der meldes ud, hvordan, hvornår og af hvem.

En åben, tydelig og rettidig kommunikation om skemaændringer, omlægninger og vikardækning kan samtidig skabe en forståelse for, at lærerfravær er en naturlig del af skolens praksis. Kommunikation og dialog kan medvirke til at skabe en kultur, hvor alle har forståelse for, at lærerfravær opstår, og hvor alle samtidig hjælper med at håndtere fraværet.

OVERVEJELSE TIL REFLEKSION:

- Hvilke principper har I på skolen i forhold til kommunikationen fra skolen til forældre og elever, når det handler om omlægning af undervisningen, skemaændringer eller vikardækning?
- Har I et fælles ståsted, som der bliver bakket op om og en fælles drøftelse af, hvad god håndtering af lærerfravær er? Skelner I mellem omlagt undervisning, skemaændringer og vikardækning?

Forslag til inspiration:

- **Beslut principper for god kommunikation:** Lad skolebestyrelsen beslutte principper for god kommunikation. Overvej, hvordan I vil kommunikere uden at videregive personfølsomme oplysninger, så I overholder gældende lovgivning om persondata. Afklar de fælles forventninger til forældrekommunikation. Bestyrelsen kan også drøfte, hvad der kan være årsag til fravær, hvad der forstås ved fravær, og hvordan fravær kan håndteres f.eks. om der på skolen skelnes mellem omlagt undervisning, skemaændringer og vikardækning.
- **Etabler en praksis, hvor der løbende informeres:** På flere skoler gives information om længerevarende fravær til forældre, elever og personaleteam via Aula. Informationen kan handle om, hvad fraværet vil betyde, hvem der vikardækker osv. Denne praksis har vist sig at give fælles afklaring og forebygge misforståelser. På samme skoler er der også ofte aftaler, så lærerteamene kommunikerer om korterevarende fravær, for dermed at forberede eleverne på omlægningen/vikardækningen.
- **Styrk skolens kultur:** Dagsordensæt lærerfravær og vikardækning. Drøft med hinanden, hvad I forbinder med god håndtering af lærerfravær. Undersøg mulighederne for omlagt undervisning, skemaændringer mv. fremfor vikardækning. Tal om de gode erfaringer med vikardækning: Hvad fungerede godt og hvorfor. Overvej om I har nogle forhold, som spænder ben – f.eks. praktiske forhold om manglende adgang for lærere til en fælles kalender, at informationer om fravær gives for sent til at kunne omlægge undervisningen osv.

2. PLANLÆGNING AF KENDT FRAVÆR

Erfaringer fra folkeskoler viser, at god og løbende planlægning hjælper til at håndtere og kvalificere skolens vikardækning. Mange skoler har allerede klare procedurer og rammer for, hvordan kendt fravær som f.eks. kompetenceudviklingsforløb, lejrskoler, aftalt tjenestefri og orlov håndteres, så fraværet får færrest mulige konsekvenser for eleverne. En væsentlig anbefaling er, at det kendte fravær så vidt muligt indarbejdes i planlægningen af skoleåret og i time-fagfordelingen.

På skoler, hvor opgaveoversigter og skemaer/ugeplaner løbende bliver ajourført, opnås et overblik over, skolens ressourcer. Det bliver med andre ord lettere at se, hvor der er ressourcer, der kan bringes i spil til omlagt undervisning, skemaændring eller vikardækning – ligesom der kan dannes et overblik over, hvilke elever, som over en periode, har haft vikar.

OVERVEJELSE TIL REFLEKSION:

- Har I et godt overblik over skolens ressourcer, så I på den baggrund kan håndtere kendt fravær?
- Er I gode til at få planlagt læreres fravær til lejrskole, kompetenceudvikling, orlov, møder mv.? Husker I at benytte jer af omlagt undervisning fremfor vikardækning?
- Har I en fælles drøftelse i ledelsen om, hvor meget/lidt fravær, der er på skolen og om nogle elever er særligt ramt af mange vikartimer?

Forslag til inspiration:

- **Skemalægning af barsel og anden kendt orlov:** Barsel og anden orlov vil typisk være kendt i god tid, hvorfor det i et vist omfang er muligt at planlægge fraværet. Inden orloven træder i kraft, kan undervisningsforløb, materiale, elevgrundlag med fordel drøftes mellem den faste lærer, som skal på orlov, sammen med vikaren. Søg om muligt at vikardække med en fast person (omlagt undervisning), for at give tryghed og kontinuitet – og husk at informere kollegaer, forældre og elever i så god tid som muligt.
- **Skab en skemastruktur, der giver plads til akutte opgaver:** Opfølgingsmøde med forældre på grund af pludselige udfordringer med et barn, hastemøde med sagsbehandling, ansættelsessamtaler med medarbejderdeltagelse er eksempler på akutte opgaver. Flere skoler har god erfaring med at skemalægge tid til akutte opgaver, så der er nogle 'huller' i skemaet. Andre skoler vælger at arbejde med omlagt undervisning, så teamkolleger dækker undervisningen, når en kollega akut skal noget andet. Under alle omstændigheder er det en god ide at arbejde med en fleksibel skemastruktur, som giver plads til akutte opgaver.
- **Benyt fleksibel skemalægning, hvor der er indlagt en "buffer" til vikardækning:** Flexibel skemalægning, hvor de enkelte lærerteam håndterer en del af teamets fravær, er en smidig måde at håndtere fravær på. Det kan f.eks. ske ved, at alle lærere tildeles tid (f.eks. 1/3 lektion pr. uge) til ikke-skemalagt undervisning. Denne ikke-skemalagte undervisning anvendes til at understøtte fleksibel planlægning ved planlagt fravær. Puljen disponeres for skoleåret, og evt. overskydende tid planlægges efter konkret aftale med vikardækker lagt i "skyggeskema", så timerne så vidt muligt afvikles hen over skoleåret.
- **Sæt jævnlige fravær på dagsordenen på ledelsesmøder:** Det anbefales, at skolens ledelse ca. en gang om måneden sætter fravær på dagsordenen, for derved at få et fælles overblik og sammen finde de bedste løsninger på den konkrete situation. Desuden kan ledelsen hvert kvartal skabe et overblik om elevers undervisning, så det bliver tydeligt, om nogle elever har været særligt ramt af vikardækning – og dermed skal have en særlig opmærksomhed fremadrettet.
- **Lav systematisk registrering af fravær og anvendelsen af vikarer:** Systematisk registrering af fravær anbefales, så der skelnes mellem undervisning med vikarer i forhold til omlagt undervisning, samt at der skabes et overblik over hvilke klasser og fag, der særligt er udsat.

3. PROCEDURER OG AFTALER FOR AT MINIMERE BEHOVET FOR VIKARDÆKNING

Noget lærerfravær kan håndteres, så det får færrest mulige konsekvenser for eleverne og brugen af vikarer minimeres. Mange skoler har principper, aftaler eller procedurer for, hvordan kendt kompetenceudvikling, ferie mv. om muligt skal afvikles, så der i mindre grad bliver behov for vikardækning. Vær opmærksom på, at det er skolebestyrelsen, der skal vedtage principper, og at ejerskab og forståelse skabes via drøftelse i MED-organisationen og andre relevante fora.

OVERVEJELSE TIL REFLEKSION:

- Har I procedurer for, hvordan lærerens ferie eller kompetenceudvikling kan planlægges og afvikles, så det i mindst muligt omfang påvirker eleverne?
- Har I overvejelser om, hvordan møder med andre fagpersoner som f.eks. psykologer og socialrådgiver kan planlægges, så det indgår i skemalægningen?

Forslag til inspiration:

- **Aftal kompetenceudvikling med start kl. 14.00:** For at håndtere lærerfravær bedst muligt, så det har færrest ulemper for eleverne, kan der på skolen laves aftaler og procedurer. Det kan f.eks. handle om, at lærernes kompetenceudvikling - så vidt muligt - placeres efter kl. 14.00.
- **Få faste aftaler om mødetidspunkt med fagpersoner:** Der kan laves aftaler med PPR og den familiesociale afdeling samt andre fagpersoner om, at akutte møder med deres deltagelse ligger på bestemte mødetidspunkter, som der kan tages hensyn til i skemalægningen - f.eks. et tidspunkt for indskoling, et andet for mellemtrin, et tredje for udskoling.
- **Retningslinjer for ferie som tager hensyn til skoleårets planlægning:** De fleste skoler har i MED-udvalget drøftet retningslinjer for, hvordan der prioriteres i forhold til placering af ferieafvikling. Nogle skoler har aftaler om, at der maksimalt kan være to lærere, der samtidigt afvikler 6. ferieuge; at ferieafholdelse ikke kan ske i fælles planlægningsuger, at der indenfor samme team ikke kan være to, der har ferie samtidig. Alternativt at mange i teamet holder ferie samtidigt, idet der i denne uge sker særlige aktiviteter (f.eks. åben skole, praktik, projekter, temauger) dækket af andre kræfter, og at det går på tur at holde ferie i særligt attraktive uger osv.

4. KVALITETEN AF VIKARDÆKKET UNDERVISNING

Alle folkeskoler har tidspunkter, hvor undervisningen skal vikardækkes eller omlægges. Det kan derfor give god mening at arbejde med kvaliteten af undervisningen, hvor den faste lærer er fraværende. I den forbindelse er det væsentligt, at erstatningen er kompetent og sikrer, at eleverne fortsat udvikler sig og trives.

Høj kvalitet i den undervisning, hvor den faste lærer ikke kan være der, kan f.eks. opnås ved, at den faste lærer har forberedt eleverne på vikardækningen / omlægningen. Høj kvalitet i forbindelse med, at undervisningen vikardækkes, kan ske ved, at den faste lærer har vejledt vikaren om undervisningen/materialet/forløbet/elevernes ståsted/elevernes sociale relationer mv. Desuden er det væsentligt at have dygtige og kompetente vikarer f.eks. vikarer, som har kendskab til eleverne, til faget, til skolens kultur. Endelig er det vigtigt, at en række praktiske forhold er på plads f.eks. adgang til lokaler, adgang til digitale platforme mv.

OVERVEJELSE TIL REFLEKSION:

- Hvilke traditioner og retningslinjer har I, ift. hvem der vikardækker undervisningen? Hvilket kendskab har vikarerne til eleverne, til faget, metode mv.?
- Hvilke systematiske tiltag har I for at styrke kvaliteten af vikardækningen? Har I f.eks. procedurer for, hvad den faste underviser skal overbringe til vikaren; har I overvejelser om, hvilke kompetencer vikaren skal have, hvilken oplæring, hvilken feedback vikaren skal have undervejs, samt hvilke praktiske forhold, som skal være på plads?

Forslag til inspiration:

- **Benyt personale, som har kendskab til eleverne:** Når der er lærerfravær på skolen, giver det generelt god mening at arbejde med omlagt undervisningen fremfor at vikardække. Såfremt der er behov for vikardækning, så anvend faste lærere som har kendskab til eleverne. For at skabe tryghed og kvalitet i vikardækningen er der flere skoler, som primært vikardækker med faste lærere/pædagoger (eget team) i indskoling. I udskoling vikardækker flere skoler ligeledes med faste lærere/pædagoger, mens andre skoler i nogle situationer planlægger, at det er lærere fra samme team, som fører tilsyn med en lærer-løs klasse.
- **Få etableret og uddannet et fast vikarkorps:** Flere folkeskoler har gode erfaringer med at etablere et fast vikarkorps. Fordelen ved det er, at vikarkorpset kan køble sig tættere til skolen. Det kan f.eks. ske ved kompetenceudvikling, hvor vikarer uddannes i klasserumsledelse, skolens pædagogiske platforme mv. Flere kommuner tager eksempelvis ansvar for at uddanne '4.gere' i sommerferien, så de efter ferien er godt forberedte på arbejdet som vikarer. Et mere fast vikarkorps får desuden et bedre kendskab til skolens kultur, de forskellige lærerteams samt opnår tættere relationer til skolens elever. Kvalificering af vikarer kan også ske ved, at vikarer følger en fast lærer i en periode. Desuden kan en lærer/leder følge noget af vikarens undervisning og på den baggrund give feedback.
- **Klargør ad-hoc-opgaver:** For at styrke kvaliteten i vikardækningen kan der udarbejdes og samles et sæt af opgaver til de enkelte klassetrin og fag. Materialet kan være selvudviklet eller udviklet af et forlag – det kan være fysisk såvel som virtuelt materiale. Skolens vikarer kan støtte sig til dette materiale.

